

บันทึก

เรื่อง การตีความว่า “บุตร” ในมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญ
ข้าราชการ พ.ศ. ๒๔๙๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติบำเหน็จ
บำนาญข้าราชการ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๔๙๙
(กรณีบำนาญพิเศษและบำเหน็จตกทอดของร้อยเอกรอด คงวอน)

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี มีหนังสือ ด่วนมาก ที่ สร.๐๔๐๓/๑๗๒๘ ลงวันที่ ๑๓
กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓ ถึงเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา ขอให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณา
ให้ความเห็นตามความประสงค์ของกระทรวงกลาโหมในปัญหาของคำว่า “บุตร” ใน
พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. ๒๔๙๔ ซึ่งกระทรวงกลาโหมกับกระทรวงการคลัง
มีความเห็นแตกต่างกันอยู่

กรณีปรากฏตามสำเนาหนังสือกระทรวงกลาโหมที่ กท ๐๒๐๒/๒๔๑๕ ลงวันที่ ๓
กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓ ที่ส่งไปด้วยว่า คณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้กระทรวงกลาโหมและ
กระทรวงการคลังร่วมกันพิจารณาเรื่องนายเล็ก คงวอน ร้องเรียนของรับสิทธิในบำนาญพิเศษและ
บำเหน็จตกทอดของร้อยเอกรอด คงวอน สังกัดกองพันทหารราบที่ ๓ กรมผสมที่ ๔ ซึ่งเสียชีวิต
ในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายที่บ้านห้วยทราย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก กรณีนี้ปรากฏ
ข้อเท็จจริงว่า ร้อยเอกรอด คงวอน มีมารดาชื่อนางปู้คงวอน มีภริยาชื่อนางเล็ก คงวอน และบุตร
๔ คนซึ่งเป็นภริยาและบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย กระทรวงการคลังจึงเห็นว่า มารดาแต่ผู้เดียว
เป็นทายาทผู้มีสิทธิรับบำเหน็จบำนาญตามนัยของมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญ
ข้าราชการ พ.ศ. ๒๔๙๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (ฉบับที่
๔) พ.ศ. ๒๔๙๙ คณะรัฐมนตรีจึงลงมติมอบให้กระทรวงการคลัง กระทรวงกลาโหมและกอง
อำนวยการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ร่วมกันพิจารณาอีกครั้งหนึ่งว่าจะมีทางช่วยเหลือผู้
ร้องได้โดยวิธีใดหรือไม่อย่างไร นอกเหนือจากกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ แต่
กระทรวงกลาโหมมีความเห็นแตกต่างกับกระทรวงการคลัง สำหรับการตีความหมายของคำว่า
“บุตร” ในพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. ๒๔๙๔ ซึ่งกระทรวงการคลังเห็นว่า
บุตรหมายความว่าถึงบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น แต่กระทรวงกลาโหมเห็นว่าหมายความว่าถึงบุตร
ชอบด้วยกฎหมายและบุตรที่กฎหมายให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรชอบด้วยกฎหมาย
คือบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วตามนัยของมาตรา ๑๖๒๗ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ด้วย

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย กองที่ ๑) ได้พิจารณาโดยได้
เชิญผู้แทนกระทรวงกลาโหมและผู้แทนกระทรวงการคลังไปร่วมชี้แจงด้วยแล้วเห็นว่าบุตรชอบ
ด้วยกฎหมายนั้น นอกจากบุตรที่เกิดในสมรสหรือเกิดภายในสามร้อยสิบวันนับแต่วันการสมรส

ขาดจากกัน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๙)^๑ แล้ว เด็กยังอาจเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้ให้กำเนิดได้ในบางประการ ซึ่งมีความสำคัญเกี่ยวกับการพิจารณาปัญหาโดยทั่วไปและเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่โต้แย้งกันในเรื่องนี้ คือเด็กเกิดนอกสมรสนั้น จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายได้ก็ต่อเมื่อบิดากับหญิงผู้เป็นมารดาได้สมรสกันในภายหลัง หรือเมื่อบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร หรือมีคำพิพากษาของศาลว่าเป็นบุตรเท่านั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๖)^๒ เด็กจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายนอกไปจากนี้หาไม่

ผู้แทนกระทรวงกลาโหมชี้แจงอ้างมาตรา ๑๕๒๔^๓ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าเด็กอาจเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายได้อีกอย่างหนึ่ง คือในเมื่อมีพฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ก็เป็นการเพียงพอแล้วที่จะถือว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชาย และโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาของศาล และผู้แทนกระทรวงกลาโหมได้อ้างมาตรา ๑๖๒๗^๔ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งมีว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว” และบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้ ประกอบด้วยฝ่ายผู้แทนกระทรวงการคลังชี้แจงว่า หากจะมีบุตรชอบด้วยกฎหมายขึ้นอีกอย่างหนึ่งดังที่ผู้แทนกระทรวงกลาโหมชี้แจง ก็เป็นเรื่องของการรับมรดกเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับการรับบำเหน็จบำนาญตกทอดแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามผู้แทนกระทรวงการคลังไม่เห็นด้วยกับผู้แทนกระทรวงกลาโหม และเห็นว่าบุตรที่กล่าวในมาตรา ๑๖๒๗ ที่ว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว” นั้น หมายความว่าบุตรที่บิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๖ หากใช้มาตรา ๑๖๒๗ จะบัญญัติให้มีบุตรขึ้นอีกอย่างหนึ่งไม่

คณะกรรมการกฤษฎีกาได้พิจารณาข้อโต้แย้งดังกล่าวนี้แล้วเห็นว่า การกำหนดฐานะบุคคลในครอบครัวว่าอย่างไรจะได้ชื่อว่าเป็นสามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายอย่างไรจะได้ชื่อว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตลอดถึงการเป็นบุตรบุญธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเหล่านี้ซึ่งกันและกันมีเป็นประการใด ได้บัญญัติไว้แล้วในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว เหตุฉะนั้นจึงไม่เป็นการชอบด้วยเหตุผลที่จะวินิจฉัยว่าบุตรที่กล่าวถึง

^๑ มาตรา ๑๕๑๙ เด็กเกิดแต่หญิงขณะเป็นภริยาชาย หรือภายในสามร้อยสิบวันนับแต่ขาดจากการสมรส ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรของชายผู้เป็นสามี

^๒ มาตรา ๑๕๒๖ เด็กเกิดก่อนสมรส จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกัน หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร หรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร

^๓ มาตรา ๑๕๒๔ การอ้างว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ย่อมพิสูจน์ได้จากทะเบียนคนเกิด ถ้าไม่ปรากฏในทะเบียน พฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายย่อมเป็นหลักฐานพอแล้ว

พฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายนั้น ให้พิจารณาจากข้อเท็จจริงที่แสดงความเกี่ยวข้องกันที่บิดากับบุตรซึ่งปรากฏในระหว่างตัวเด็กกับครอบครัวที่เด็กอ้างว่าตนสังกัดอยู่ เช่น บิดาให้การศึกษา ให้ความอุปการะเลี้ยงดู หรือยอมให้เด็กนั้นใช้นามสกุลของตนหรือโดยเหตุประการอื่น ๆ

^๔ มาตรา ๑๖๒๗ บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว และบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๗ ที่ผู้แทนกระทรวงกลาโหมยกขึ้นอ้าง อันเป็นบทกฎหมายที่อยู่ในบรรพ ๖ ว่าด้วยมรดกเป็นการบัญญัติความเป็นบุตรของบุคคลขึ้นอีกอย่างหนึ่งนอกเหนือไปจากบุตรที่บัญญัติไว้ในบรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว ดังที่ได้กล่าวมา และควรจะต้องวินิจฉัยว่าบุตรที่อ้างถึงในมาตรา ๑๖๒๗ ที่ว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว” นั้น เป็นบุตรตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัวนั่นเอง คือบุตรที่บิดาได้รับรองโดยการจดทะเบียนว่าเป็นบุตรตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๕๒๖ ในบรรพนั้น

ส่วนที่ผู้แทนกระทรวงกลาโหมมีความเห็นอีกนัยหนึ่งว่า บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๒๗ นั้น เป็นบุตรตามที่มาตรา ๑๕๒๔ บัญญัติไว้ คือเป็นผู้ซึ่งมีพฤติการณ์รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตร และโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาของศาลนั้น คณะกรรมการกฤษฎีกาเห็นว่า กรณีที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตรดังกล่าวไว้ในมาตรา ๑๕๒๔ นั้น เป็นเพียงข้อบัญญัติถึงการพิสูจน์ว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ยังจะถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายไปตามความคิดเห็นกันเองหาได้ไม่ ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงต้องนำมาบัญญัติไว้ในมาตราต่อมาคือมาตรา ๑๕๒๕^๔ ว่าต้องมีคำพิพากษาของศาลแสดงว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย (ดูอนุมาตรา ๕ แห่งมาตรานั้น) เมื่อการที่จะถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายโดยอาศัยพฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตรตามมาตรา ๑๕๒๔ ต้องมีคำพิพากษาของศาลตามมาตรา ๑๕๒๕ ฉะนั้นแล้ว ข้ออ้างที่ว่าบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วตามที่กล่าวในมาตรา ๑๖๒๗ คือบุตรที่มีพฤติการณ์รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตรตามมาตรา ๑๕๒๔ จึงเป็นไปมิได้ เพราะบุตรตามมาตรา ๑๕๒๔ เป็นบุตรที่ศาลต้องพิพากษาว่าเป็นบุตร มิใช่บุตรที่บิดารับรองว่าเป็นบุตร บุตรที่บิดารับรองว่าเป็นบุตรจึงเป็นไปได้แต่อย่างเดียวเท่านั้น คือ บุตรที่บิดาจดทะเบียนว่าเป็นบุตรตามมาตรา ๑๕๒๖ ดังได้กล่าวมาข้างต้น

^๔ มาตรา ๑๕๒๕ การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตร ให้มีได้แต่ในกรณีต่อไปนี้

(๑) เมื่อมีการข่มขืนทำชำเรา จูตคร่าหรือหน่วยเหนียวกักขังหญิงมารดาโดยมิชอบด้วยกฎหมายในระยะเวลาซึ่งหญิงนั้นอาจตั้งครรภ์ได้

(๒) เมื่อมีการลักพาหญิงมารดาไปในทางชั่วหรือมีการล่อลวงร่วมประเวณีกับหญิงมารดาในระยะเวลาซึ่งหญิงนั้นอาจตั้งครรภ์ได้ ในกรณีหลังต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือซึ่งบิดาทำไว้

(๓) เมื่อมีเอกสารของบิดาแสดงชัดว่า เด็กนั้นเป็นบุตรของตน

(๔) เมื่อบิดามารดาได้อยู่กินด้วยกันอย่างเปิดเผยในระยะเวลาซึ่งหญิงมารดาอาจตั้งครรภ์ได้

(๕) เมื่อมีพฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่า เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย

ถ้าปรากฏว่าในระยะเวลาตั้งครรภ์ หญิงมารดาได้ร่วมประเวณีกับชายอื่นหรือสำส่อนในทางประเวณีเป็นที่รู้กันทั่วไป หรือชายไม่อาจเป็นบิดาเด็กนั้นได้ ให้ยกฟ้องเสีย

การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรในระหว่างที่เด็กเป็นผู้เยาว์ ผู้แทนโดยชอบธรรมของเด็กเป็นผู้ฟ้องแทน หรือถ้าเด็กจะฟ้องเองก็ต้องฟ้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันบรรลุนิติภาวะ

ถ้าเด็กนั้นตาย ผู้สืบสันดานของเด็กจะฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรก็ได้ แต่ต้องฟ้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันรู้หรือควรรู้เหตุที่อาจขอให้รับเด็กเป็นบุตร อนึ่ง ห้ามมิให้ฟ้องคดีเช่นนั้นเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันที่เด็กนั้นตาย

อาศัยเหตุดังได้กล่าวมา คณะกรรมการกฤษฎีกาเห็นว่า บุตรตามกฎหมายว่าด้วย
บำเหน็จบำนาญข้าราชการนั้น เมื่อมิได้มีคำวิเคราะห์ไว้เป็นอย่างอื่นคำว่า “บุตร” ย่อมหมายถึง
บุตรชอบด้วยกฎหมายตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งว่าโดยเฉพาะ
ปัญหาที่ขัดแย้งกันในเรื่องนี้ก็คือ บุตรที่บิดาได้รับรองแล้วตามวิธีการดังที่บัญญัติในมาตรา
๑๕๒๗^๖

(ลงชื่อ) ส. โหตระกิตย์
(นายสมภพ โหตระกิตย์)
เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
มีนาคม ๒๕๑๓

^๖ มาตรา ๑๕๒๗ บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและ
มารดาเด็ก เด็กหรือมารดาอาจคัดค้านว่าผู้ร้องไม่ใช่บิดา ในกรณีเช่นนั้น การจดทะเบียนว่าเป็นบุตรต้องมีคำ
พิพากษาของศาล

เมื่อเจ้าหน้าที่ได้แจ้งความการขอจดทะเบียนไปยังเด็กและมารดา ถ้าไม่คัดค้านภายในหนึ่ง
เดือนนับแต่วันรู้หรือควรรู้แจ้งความนั้น ให้ถือว่าเด็กและมารดายินยอม ถ้าเด็กหรือมารดาอยู่นอกประเทศไทย
ให้ขยายกำหนดเวลานั้นเป็นหกเดือน